

016/8 KÅLA (Vassdragsnr. 016.F6Z)

<u>Fylke(r):</u>	Telemark
<u>Kommune(r):</u>	Hjartdal, Notodden
<u>Kartblad N50:</u>	1614 I, 1614 II
<u>Nedbørfelt:</u>	45,9 km ²
<u>Toppunkt-utløpspunkt:</u>	1085 - 190 moh.
<u>Skoggrense:</u>	950 moh.
<u>Marin grense:</u>	Hele feltet ligger over
<u>Naturgeografisk region:</u>	33a: Forfjellsregion med hovedsakelig nordlig boreal vegetasjon, underregion: Øvre Setesdal og Telemarks skogsområder
<u>Landskapsregion:</u>	12: Dal- og fjellbygder i Telemark og Agder 14: Fjellskogen i Sør-Norge
<u>Urørt natur:</u>	>5 km: 0 %, 3-5 km: 0 %, 1-3 km: 22 %
<u>SP-kategori/-gruppe:</u>	II/8, I/5
<u>Verneplanstatus:</u>	Vurdert i VP II, VP III og VP IV
<u>Nasjonale laksevassdrag:</u>	-

Generell beskrivelse

Nedbørfeltet ligger vest for sørligste del av Tinnsjøen og sør for Sjøvatn. Elva renner ut i Tinnåa et par km nedenfor Tinnoset. Feltet har innlandsklima. Beregnet årsnedbør er 700-1000 mm, spesifikk avrenning 21,35 l/s/km² og middeltilsig 0,98 m³/s.

Øvre deler av feltet har et kupert landskap på vannskillet mot Sjøvatn i nord. Vassdraget kommer fra Sjøvatn og renner mot sørøst. Sjøvatn har to utløp, Digeråi og Kåla, der Kåla regnes å ha 25% av avrenningen. Området er myrrikt med flere små tjern og pytter, mens større vann mangler. Tjørnebotjtjern, som ligger i hovedelva, er størst med et areal på ca. 0,05 km². Det noe mindre Grastjernet ligger like nedenfor. Nedenfor tjernene slutter Tverråa seg til Kåla. Dette er det største sidevassdraget og drenerer områdene i nordøst. Etter samløp med Tverråa er Kålidalen vid og åpen, men ved Venås går elva i et juv. Terrenget flater ut før samløp med Tinne 2 km nedenfor dens utløp av Tinnåa. Flere topper går opp i over 1000 moh., hvorav Jønnbufjellet i nord er høyest.

Bortsett fra enkelte hytter er selve fjellplataet lite berørt av utbygging. Kålidalen har fast bosetting, og ved Transtul ligger mange hytter. Det er går skogsbilvei inn Kålidalen forbi Tjønntul. Dalen er også preget av flathogst, traktorveier og flere mindre grustak nederst i dalen.

Vannene er trolig svakt sure.

Geologisk mangfold

Omdannede prekambriske lavaer utgjør berggrunnen i de høyereliggende områdene, mens det lenger ned i feltet går en sone med kvartsitt og granitt. Ned mot Tinnåa ligger innslag av kvartsitt og amfibolitt. Kålidalen er hengende U-dal mot Tinnådalen.

Generelt er det sparsomt med bunnmorene, men den finnes spredt over hele feltet. Nede i Kålidalen er det tykke avsetninger. En morenerygg demmer opp Grastjern. Avsetningen er spesiell med grove og kantete steinblokker, noe som tyder på kort transport. Her ligger også ulike dødisformer og breelvavsetninger. Elva skjærer gjennom en stor breelvavsetning i enden av dalen. Ved samløpet mot Tinnåa er det dannet en elveslette 1-2 m over dagens nivå. Sletta har spor etter flere fossile løp.

Nedstrøms Sjøvatn har Kåla lite fall og elvebunnen er grovkornet og stabil. Nedenfor Tjønntultjønnen er elveløpet dominert av fast fjell og store steinblokker. Ved Tjønnebotnen blir elva demt opp av morenemasser på tvers av dalen, og elva går over i et loneformet parti. Sidebekken Tverråa renner i canyon de nederste 2 km.

*Middels verneverdi ** (Verneplan IV)*

Biologisk mangfold

Mangfoldet i floraen er lavt, et fåtall våtmarksarter er registrert. Bare de vanlige våtmarksfuglartene ser ut til å hekke. Det finnes ørret i hele vassdraget.

Med unntak av to små tjern, mangler nedbørfeltet innsjøer, noe som forklarer det sparsomme innslaget av ferskvannsbiologi.

Jønnbufjellet, Sjøljufjellet og Venåsfjellet er gode områder for lirype. Storfuglbestanden regnes å være god. Orrfugl er vanlig. Fjellvåk hekker i år med mye smånagere. Hjort, rådyr og elg har fast tilhold i feltet. Også bever finnes. Villrein trekker av og til inn i feltet om vinteren.

*Liten verneverdi * (Verneplan IV)*

Landskapsbilde

Øvre del av nedbørfeltet har et viddepreget landskap som går over i den skogkledte Kålidalen. Nede i dalen preges landskapet av skogsbilveier og store hogstflater.

Vassdraget gir et variert landskap. Ved Sjøvatn renner elva i rolig løp over den steinete elvebunnen, mens elveløpet nedenfor Tjønntultjønnen har fast fjell og store steinblokker. Kontrasten til det loneformete partiet ved Tjønnebotn er stor.

Canyonene nederst i Tverråi og elvesletta i samløpsområdet med Tinnåa er markerte landskapselementer.

Friluftsliv

Nedbørfeltet er viktig som friluftsområde både sommer og vinter. Spesielt de øvre delene er svært godt egnet til tradisjonelle friluftaktiviteter som fotturer, skiturer, bærplukking, jakt og fiske. Framkommeligheten oppe på plataet er god. Terrenget er oversiktlig og det finnes flere stier. Den relativt slake Kålidalen er lett å ta seg fram i, mens stigningen opp mot Sjøen er bratt og tung. Området brukes av bygdefolk, turister og hyttefolk til dag-, helge- og ferieturer. Bruken av området er stor.

*Middels verdi ** (Verneplan IV)*

Kulturmiljø

Fjellområdet har vært utnyttet i steinalderen. Trolig er det også spor etter utmarksbruk fra jernalder og middelalder knyttet til gårdsbosettingen i dalførene omkring.

I Kålidalen er det gårdsbebyggelse med eldre hus og en rekke opprinnelige husmannsplasser. Noen av disse har blitt gårder, mens mange ble nedlagt på tidlig 1900-tall. Det finnes heimestøler som ble ryddet som plasser og seinere brukt som støler igjen. Ved Sjøvatn, Kåla og Tverråa ligger støler med stående stølshus og ruiner. Kåla var fløtningselv med flere dammer. Tinnoset rett øst for området, opprinnelig plass under gårder i Kålidalen, var et viktig kommunikasjonsknutepunkt, både for tømmerfløting på Tinnsjå og annen transport. Her var det skystasjon og gjestgiveri.

Det er enkelte kulturminneinteresser langs vassdraget. Flere kulturminner er visuelt knyttet til vann og elver.

*Middels verneverdi ***

Samiske interesser

Det er ikke registrert samiske interesser knyttet til nedbørfeltet.

Landbruk

Nedbørfeltet har 1400 daa dyrket jord og noe mer produktiv skog. Det meste er fjellskog og snauffjell. I snauffjellet ligger det dyrkingsjord. Driftsforholdene for skogbruket er gode i Kålidalen. Utviklingsmulighetene ligger i nydyrking og hyttebygging.

*Middels verdi ** (Verneplan IV)*